

(Политика, 06.07.2009)

Џозеф Стиглиц, амерички нобеловац, има веома богату радну биографију. Радио је у администрацији Била Клинтона, био је на челу економског тима консултаната председника САД, радио је као заменик председника Светске банке, а 2001. године добио је Нобелову награду за економију. Од јуна ове године Стиглиц је на челу комисије експерата за реформу међународног финансијског система Уједињених нација, такозваног антикризног бироа, чији су недавни извештај неки економисти оценили као „скандалозан”.

„У жељи да утврдимо који су фактори утицали на слабљење међународне економије ми смо размотрили не само краткорочне мере, већ и дугорочну политику и закључили да је један од разлога недостатак глобалне потражње до кога је дошло због пораста неравноправности”, каже Стиглиц.

Новац треба да иде онима који су доле, а користе га људи на врху. Многе земље акумулирале су милијарде као резерве и не троше их. То је за њих важно, штеде за црне дане, али су управо тако, смањујући глобалну потражњу, и утицале да ти дани дођу. Криза је показала да је светска економија глобално интегрисана, а најважније одлуке се, уместо на глобалном, доносе на националном нивоу. Свака земља гледа своје интересе. Сви хоће за себе максималну корист од стимулативних мера што доводи до протекционизма. То нарушава међународне норме. Зато је један од наших најважнијих закључака да је неопходна координација и међународна регулација. То је и један од закључака Г-20, али су сви председници, вративши се својим кућама, донели мере за заштиту сопствених економија, дакле протекционистичке. А то значи да ће глобално оздрављење бити спорије, мање предвидиво и мање сигурно.

Како треба да изгледа међународна регулација?

Велике земље сада спасавају веома крупне концерне, с логиком да не смеју да дозволе да се они униште јер би то повукло за собом бројне незапослене. Наша је логика да све велике банке треба уситнити. Америка је у помоћ великим концернима уложила тринаест хиљада милијарди долара што је готово невероватна сума. Мора се водити

рачуна о томе како одлуке које доносе велике земље утичу на сиромашне које су невинне жртве. Мислим да САД нису одговорно поступиле.

А тржиште као регулатор?

Показало се да је доктрина „тржиште је најбољи регулатор” – лажна. Сви су хтели минимум државног регулисања и направили су штету од које је страдао цео свет. Регулисање је врло важно јер се одражава на целу глобалну економију.

Нисам оптимиста да ћемо нешто изменити. Зашто? Зато што постоје интересни кругови који су инсистирали на дерегулацији и на томе зарадили велики новац који су потом улагали у политичке процесе. Они можда нису тако добро инвестирали у обрт и некретнине, али су добро уложили у политику и добили не само мере против регулисања већ и огромну помоћ банкама у кризи. Сада покушавају да тај капитал искористе да спрече регулисање. А не треба заборавити да су кључне економске категорије у САД створене уз помоћ државе – Интернет, медицина и многе друге. Оне се после обраћају приватним финансијерима, али катализатор је држава. У перспективи се мора решити питање како наћи баланс интереса тржишта и државе, и мислим да дискусије о томе ипак иду у позитивном правцу.

Шта у таквој ситуацији да раде мале земље, као што је на пример Србија, које су се, ни криве ни дужне, нашле у вртлогу глобалне кризе?

О томе ја и говорим. Сиромашне земље немају толико пара. Међународне организације им тобоже помажу, а у ствари им чине штету. Уместо стварне помоћи, нуди им се зајам. А познато је да су многе земље у развоју једва успеле да врате дугове. Ја сам недавно разговарао с председником једне такве државе који ми је рекао: „Радије ћемо изабрати смрт него поново дуг ММФ-у”. Ти уговори су катастрофални и уцењивачки. То изгледа овако: ММФ каже ми ћемо вам дати кредит, али ви за узврат морате нама нешто да дате, морате чинити уступке. И зато мислим да је Русија одлично урадила што је одбила да уђе у Светску трговинску организацију и што не дозвољава да је уцењују.

Али Русија је велика земља и, могло би се рећи, сама себи довољна, мале земље често немају избора?

Слажем се с вама. Јасно је да мале земље не могу тако да поступе, али кредити их доводе у поданичку ситуацију из које је тешко изаћи. Зато се залажем да им се помогне на други начин, давањем бесповратне помоћи.

Економисти у свету никако да се договоре да ли се криза приближава крају или нас чекају нови проблеми?

Мислим да је тачно да је најгоре прошло. Што се тиче онога што економисти зову рецесијом (два или три квартала пада економије), то је завршено, али већина грађана то другачије доживљава, они стање економије мере оним што осећају на својој кожи, а то је – незапосленост, смањење зарада... А то ће потрајати. Разлог је прост – извор раста глобалне економије је био свемогући амерички купац који је трошио више него што је зарађивао. Људи су позајмљивали милијарде. Данас они штеде – значи нема потражње за робом. Краткорочно гледано, већ у 2010. години, државни расходи ће заменити некадашњу велику потражњу. Али већ 2011. и тај стимулус ће се смањити. Биће потребан други помак. Глобална економија ће остати слаба.

Данас се бележи раст цена хартија од вредности, нафта је премашила 70 долара за барел, а све то нема подлогу у јачању економије. Да ли је то надување новог балона од сапунице и да ли нас чекају нове још јаче кризе?

То је логично питање. Отворено говорећи, нисам сигуран да смо урадили довољно да спречимо стварање новог балона од сапунице, мислим да нисмо у стању да предузмемо потребе мере за регулацију да бисмо то спречили. Према томе, ризик постоји. Ипак, мислим да је још је рано рећи да смо на почетку нове кризе. Још смо у фази озбиљног пада економије.

Да ли сматрате да је пут ка спречавању нове кризе увођење више резервних валута, како предлаже руски председник?

Не, не мислим. Бојим се да би постало још нестабилније. То се види већ из постојања евра. Многи су у кризи одлучили да с долара пређу на евро. Колебање курса између тих

Најгоре је прошло, али светска економија остаје слаба

Пише: Џозеф Стиглиц
недеља, 05 јул 2009 22:51

валута створило је нову нестабилност и допунски стрес. Треба избегавати скокове с једне валуте на другу. У свету постоји глобална економија и морамо да створимо систем који одговара глобалној економији. Треба прећи на глобални резервни систем, створити наднационалну, глобалну валуту. То ће дати стабилност међународном финансијском систему. Питање је само хоћемо ли систематски или хаотично доћи до тога.

(Разговарала: **Љубинка Милинчић**)